אויך ווערט אויפמערקזאם געמאכט פון פערשידענע זייטען, אז בעת מען האט אין גאס אנגעהויבען שטארק צו מורמלען וועגען די גנבות אין פאלעסטינא אמט, האט די ציוניסטישע ארג. בעשטימט א קאנטראל-קאמיסיע, וועלכע איז בעשטאנען פון בלויז „אייגענע" מענשען און האט זיך נישט אונטערגעווארפען דער געזעלשאפטליכער קאנטראל, ווי עס אט דאס זיינער צייט געטהון די „אגודה".

אין צוזאמענהאנג מיט'ן דאזיגען סקאנדאל איז פארגעקומען א אינטערעסאנטער אינצידענט. דער ה' הלל צייטלין האט אנגעשריבען א שארפען ארטיקעל אינ'ם „מאמענט" וועגען די מיסברויכען אין פאלעסטינא-אמט; דער רעדאקטאר פון „מאמענט" ה' צבי פרילוצקי (א ציוניסט) האט אבער די אלע שארפע אויסדריקען ארויסגעווארפען. ה' צייטלין איז דעריבער אוועק אין דער בונדישער „פאלקס צייטונג" און דארט אבגעדריקט אלע שארפע שטעלען, וואס דער רעדאקטאר פון „מאמענט" האט ארויסגעווארפען...

דער דאזיגער פאקט, בעווייזט אונז אנ'איבריג מאל ווי אזוי עס רעאגירט די כלומרשט אונפארטייאישע צייטונג „דער מאמענט" אויף א געזעלשאפטליכען סקאנדאל. —

*

א אונגעהויערען איינדרוק האט אויך געמאכט די אפערע פון בעוואוסטען „פאלקס העלד" ה' נ. פרילוצקי מיט די צונויפגעזאמעלטע געלדער אויפ'ן יתומים הויז אין אטוואצק, וואס נישט קוקענדיג אויף זי גרויסע געלד סומעס וואס זענען דערהאלטען געווארען פאר'ן יתומים הויז האבען די יתומים גאנצע טעג נישט געהאט קיין שטיקעל ברויט.

אט דאס זענען די מעשים פון אונזערע מאדערנע פאלקס-גדולים.

*

פאריגע וואך האט די לייטונג פון „הפועל המזרחי" אין פוילען פערעפענטליכט א קאמוניקאט, אין וועלכען עס ווערט געזאגט אז צוליעב דעם וואס די ווארשאווער אבטיילונג פון „הפועל המזרחי" אנערקענט נישט „אז די רעליגיע איז א אטוט וואס ווארפט אן א ספעציעלע וועלט-אנשויאונג און איז מחייב צו א העכער עטיש מאראל לעבען" — ווערט זי אויפגעלעזט.

קאמענטארען זענען דערצו, דוכט זיך איבריג, דער פאקט רעדט שוין פאר זיך אליין. — ר. מאיראוויטש.

אין יודישען לעבען.

פון דער אגודה באוועגונג אין אמעריקע.

נויורק (איפב) אויף דער לעצטער צענטראל ראט זיצונג פון דער אגודה אין אמעריקע איז אנגענומען געווארען אנ'החלטה צונויפצורופען די ערשטע לאנדעס-קאנפערענץ סוף אקטאבער אין נויורק אדער פילאדעלפיא.

אין א רעדע פון הרב דיווקינד, וועלכע ער האט געהאלטען לכבוד, דעם אבשיעד פון דר. שלמה עהרמאן, האט דער רעדנער מיטגעטיילט, אז די אגודה אין פילאדעלפיא ענטוויקעלט זיך אויף א זעהר גוטען אופן. לעצטענס איז בעשלאסען געווארען אויפצובערענגען א כאנד פון 50.030 דאלאר פארן בוי פון א ת"ת, וועלכע זאל זיין געפיהרט אין גייסט פון תורה און מסורה.

בית יעקב סעמינאר אין קראקע.

וויען (איפב) די בית יעקב צענטראלע אין קראקע איז צוגעטרעטען אויפמויערען א לעהרערינס-סעמינאר פאר די בית יעקב שולען אין פוילען. צו דעם צוועק האט הרב דר. יונג-נויורק געשטעלט צו פערפיגונג א גרעסערע סומע און אויך אנדערע ארטאדאקסישע פערזענליכקייטען פון אויסלאנד האבען זיך געצייכענט אנגעזעהענע סומעס פארן דאזיגען צוועק. דער סעמינאר וועט טראגען דעם נאמען פונם לאנדאנער געוועזענעם רב הרה"ג ר' משה יונג ז"ל. וועלכער איז געווען דער ערשטער איניציאטאר פאר ארטאדאקסישער מעכטער-ערציהונג אין פוילען.

נפטר געווארען אנ'ארטאדאקסישער געלעהרטער אין פראנקפורט.

פראנקפורט (איפב) דא איז נפטר געווארען דער בערימטער ארטאדאקסישער געלעהרטער פראפעסאר דר. וועהיל. דער נפטר האט זיך מיט כלל זאכען ווייניג אפגעגעבען דאך האט ער ביי דער גרינדונג פון דער אגודת ישראל פאר און נאך קאטאוויץ פיעל מיט געארבייט און מיטגעהאלפען צום אויפבוי פון דער אגודה באוועגונג.

הרה"ג ר' מאיר דן פלאצק אין אמעריקא.

נויורק (איפב) אויף דער לעצטער מועצת רבנים פון דער אגודת ישראל איז אלט פרעזידענט אויסגעוועהלט געווארען הרה"ג ר' מאיר דן פלאצקער שליט"א פון ווארשא, וועלכער האט בדעה זיך בקביעות צו באזעצען אין אמעריקא. מיט דער פערזאן פון ר' מאיר דן געווינט די אמעריקאנער ארטאדאקסיע א בעריהמטע גאונישע פערזענליכקייט:

פון דער פועלי אגודת ישראל באוועגונג אין ארץ ישראל.

ירושלים (איפב) די פועלי אגודת ישראל בעוועגונג ענטוויקעלט זיך זעהר גוט. אלע גרופען האלטען אין וואקסען. אין קורצען קומט קיין חוץ לארץ א דעלעגאציע פון פועלי אגדת ישראל מיט'ן צוועק צו זאמלען ווערקצייג פאר די ארטאדאקסישע ארבייטער.

פון קרן התורה אין נויורק.

נ י ו ר ק (איפב) דער פארזיצענדער פון קרן התורה אין נויורק הרב דר. יונג האט איבערגעשיקט דער קרן התורה צענטראלע 1500 דאלאר פאר די לובלינער און מירער ישיבות.

וויצמאן געגען די חסידים עמיגראנטען קיין ארץ-ישראל.

לאנדאן (איפב) צווישען די היגע ארטאדאקסישע קרייזען הערשט א גרויסע אויפרעגונג צוליב אנ'אינטערוויו וואס דר. וויצמאן האט געהאט מיטן פארטרעטער פון אפיציעלען ציוניסטישען ארגאן „העולם" און אין וועלכען וויצמאן האט זיך צ. א. ארויסגעזאגט אז די חסידים, וואס האבען זיך בעזעצט אויפ'ן באדען פון קרן קיימת וועלען סוף-כל-סוף זיין געצוואונגען דעם באדען צו פארלאזען, ווייל זיי זענען נישט פעהיג צו קאלאניזאציע-ארבייט טראץ זייער ווילען צו ארבייט.

ס'איז ווערט צו דערמאנען, אז די ציוניסטישע ארגאניזאציע נוצט שוין א יאהר צייט אויס די דאזיגע חסידים, אלס פראפאגאנדע מיטעל פארן קרן קיימת און ערשט מיט א וואך צוריק האט דאס ציוניסטישע בלאט און א"י „הארץ" געוויהמעט אנארטיקעל דער חסידים עמיגראציע און געפאדערט אז דער קרן קיימת זאל מוסיף זיין פאר זיי באדען. אונטער'ן נאמען חסידים עמיגראנטען ווערט געמיינט די יאבלאנער און קאזשעניצער נחלת יעקב. אט נאך דעם אלעם זאגט ד"ר וויצמאן אז זיי וועלען מוזען פארלאזען דעם באדען.

א גייסטיגער נויטגעשריי פון ארץ ישראל*)

שוין א לאנגע צייט האב איך אייך נישט צוגעשיקט קיין ידיעות איבער דעם לעבען אין ארץ ישראל. די סיבה פון מיין שווייגען איז געווען א פשוטע, קיין גוטע, פרעהליכע נאכריכטען האב איך נישט געהאט און, נישט קיין פרעהליכע האב איך נישט געהאלטען פאר נוצליך צו ברענגען; פעהלען דען קארג טרויעריגע ידיעות אויך אן מיר? נור דאך זעהענדיג אין דער לעצטער צייט ווי דאס גייסטיגע לעבען אין גאנץ ארץ ישראל געהט בארג אראב און זינקט וואס אמאל טיעפער צום אפגרונד, בין איך געקומען צו דער איבערצייגונג אז עס איז נישט מעהר קיין „עת לחשות", און אז מען טאר לענגער נישט שווייגען, מען מוז דער יודישער עפענטליכקייט א מאל אלארמירען און זי נישט לאזען גלייכגילטיג זיך צו זעהען ווי אין אונזער הייליג לאנד ווערען אפגעטוען אזעלכע מעשים, וואס מען קען זיך דאס קוים פארשטעלען אין גלות. די זעלבע סיבות צוליעב וועלכע ארץ ישראל איז חרוב געווארען הזר'ען זיך יעצט איבער נאך אין א גרעסערן און א געמיינערן פארם ביים אויפבוי פון ארץ ישראל.

אמערגסטען אבער שפיגעלט זיך אב די טרויעריגע לאגע אין זיטליכען לעבען פון דער יודישער באפעלקערונג אין ארץ ישראל, וואס ס'האט שוין אזוי ווייט געברענגט, אז אין ירושלים הקדושה זענען די עלטעסטע גאונים מיט ר' יוסף חיים זאנענפעלד און ר' אלי' קלאצקין שליט"א בראש געווען געצווינגען ארויסצוגעבען א כרוז (אפגעדרוקט אין תל-אביבער „הארץ" פון כ"ח סיון) געגען פרצות. דער דאזיגער כרוז איז א הארצרייסענדער געשריי אויף, דעם נאך-נישט-דא-געוועזענעם, פרצות און חציפות אויפן געביעט פון צניעות און טהרת המשפחה, וואס איז פון אייביג אן געווען דער שטאלץ פון יודישען

פאלק. אט דער שטאלץ ווערט געטרעטען איצט מיט די פיס און נישט אנדערש—וואו נור אין ארץ ישראל און נישט דורך עמיצען אנדערש נור דורך אונזערע אייגענע ברידער און שוועסטער.

ווען איך וועל אייך נאך זאגען, אז ירושלים איז אין דער דאזיגער בעציהונג ממש אנ'עיר הקודש לגבי תל-אביב, וועט איהר ממילא שוין קענען פארשטיין ווי עס זעהט נעבעך אויס ביי אונז אין „יודישען" תל-אביב. שוין נישט רעדענדיג דערפון, וואס דער חלול שבת בפרהסיא און מאכלות אסורות און טריפות זענען געווארען ליידער א גאנץ אלטעגליך געשעהעניש און קיינעם לוינט זיך שוין נישט דעריבער אפילו א ווארט צו פערלירען, אבער דאס פרצות* וואס האט זיך זייט א קורצער צייט אריינגעריסען אין אונזער שטאדט שטייגט שוין אריבער אלע גרעניצען פון יעדער עטיק און מאראל. עס גענוגט אין תל-אביב צו מאכען א שפאציר אין א שיינעם העלען טאג איבער די איינפאכסטע יודישע גאסען און גלייך זיך צו איבערצייגען וועגען דעם גרויסען תהום, וואס דאס היגע לעבען האט אונטערגעגראבען אונטער די יודישע יסודות פון צניעות. עס עקעלט זיך פשוט דערפון צו שרייבען, אבער וואס זאל מען טוען ווען מען וויל דעם ביטערן אמת נישט פארהוילען און זיך זעלבסט נישט אפנארען.

די ארץ ישראלדיגע צייטונגען וואס באמיהען זיך מיט אלע קרעפטען צו פערדעקען און צו פערגלעטען דעם חלול הדת און פערטיידיגען יעדע אונווירדיגע זאך, וואס ווערט נור אין ארץ ישראל אפגעטהון קענען שוין אציגד אויך נישט מעהר שווייגען. דער „הארץ" למשל איז אין לעצטער אייט ארויסגעטרעטען מיט א רייהע אנאנימע בריעף (הארץ פון כ"ב סיון) וועגען דעם אונערהערטען פאל וואס חזרט זיך ליידער טעגליך איבער אין אונזער שטאדט. עס איז שוין געווארען אנ'אפטע ערשיינונג ווי יודישע טעכטער געבען זיך איבער צו אראבער (אוי לעינים שכך רואות!) מעגליך ווען די יודישע פרעסע אין ארץ ישראל וואלט פון אנפאנג אן געווען רעאגירט (דער „קול ישראל" האט עס זעלבסטפערשטענדליך געטהון האט מען איהם דערפאר פארשריגען אלס קנאי!) אויף די פערשיעדענע קלענערע חלול-הדת פאלען וואלט מען אפשר היינט אזוי ווייט נישט געהאלטען דען ס'איז קלאר אז חלול הדת און פרצות הענגען ענג צוזאמען, אין דעם מאמענט ווען עס ווערען איבערגעטרעטען די גרענעצען פון דת, מיט דעם מאמענט הויבט זיך אן א דעמאראליציע אויף דער גאנצער ליניע פון יודישען לעבען. דער זעלבער „הארץ" למשל וואס רעאגירט ערשט אויפ'ן פרצות ווען די יודישע טעכטער געהן אריבער מאסענווייז צו אראבער, אט דער זעלבער „הארץ" ברענגט אין זיין נומער פון ז' סיון א טעלעפאנישע ידיעה פון חיפה, אין וועלכער עס ווערט איבערגעגעבען די „פייערונג" פון חג הבכורים אין עמק, וואו איבער (500 מענער און פרויען זענען געקומען צו פאהרען און דעם גאנצען טאג עפענטליך מחלל יו"ט געווען אויפ'ן העכסטען גראד. אט די ידיעה ברענגט דער „הארץ" אהן שום בעמערקונג, אדרבה נאך מיט א געוויסען נחת-רוח „נא זעהט וואס מיר טהון אויף". מיר ארטאדאקסען אין ארץ ישראל זענען זיכער אז ווען מען וואלט בעצייטענס אויפגעהאלטען דאס הפקרות און פרצות אין ארץ ישראל וואלט מען היינט נישט געהאלטען דערביי, אז מען זאל זיך ברוגז צו באקלאגען אויף די טמיעה פון יודישע טעכטער צווישען די אראבער.

איהר קענט מיר גלויבען אז איך האב מיך לאנג געווארפען מיט דער דעה, אויב איך זאל דעם דאזיגען בריעף אנשרייבען און איהם איבערגעבען דער עפענטליכקייט, מורא האבענדיג פאר דעם „אל תגידו בגת". פון דער צווייטער זייט אבער האלטענדיג די אגודת ישראל פאר די איינציגע וועלט ארגאניזאציע, וואס איז מחויב אויפצושטורמען די גאנצע וועלט קעגען דעם חלול הקודש בארץ הקודש, גיעב איך אלזא איבער דעם בריעף דער יודישער עפענטליכקייט, כדי מען זאל א מאל ענדליך וויסען ווי מען האלט מיט דעם ביסעל יודישקייט אין ארץ ישראל און אפשר וועט מען נאך קענען אויפהאלטען די גיפטיגע עפידעמיע, וואס האט זיך ליידער שוין פערשפרייט און ניעמט טיעף זיך אריינגעריסען אין אונזערע רייהען.

ז. י. פ. ב.

*) דעם פאלגענדען בריעף האבען מיר בעקומען פון אונזער ארץ ישראלדיגען קארעספאנדענט (תל-אביב), וועלכע מיר געבען איבער דער יודישער עפענטליכקייט צו ווייטערע דיסקוסיע. די רעדאקציע.

אונזער וועג-שעדליץ 1926-07-02 כ-תמוז-תרפו גליון-0095 a 000005 הודפס מתוך הארכיון היהודי